

# καρδιοσιωτικά χρονικά

ΤΟΜΟΣ Ι



ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗ ΚΑΛΥΒΙΩΤΗ

Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΝΤΑΛΑΡΑ ή ΝΤΑΡΑΛΑ

ΑΝΑΤΥΠΟ

εταιρεία καρδιοσιωτικών μελετών

ΚΑΡΔΙΤΣΑ 1995

## Αριστομένη Καλυβιώτη

### Εισαγωγή

Η έρευνα που ακολουθεί, μπορεί να θεωρηθεί σαν συνέχεια της ανακοίνωσης με τίτλο «Καρδιτσιώτες Λαϊκοί Οργανοπαίχτες», που έγινε στο Α' Συνέδριο Μελετών Καρδίτσας τον Οκτώβριο του 1991<sup>1</sup>. Είχε αναφερθεί τότε ότι οι πολυμελέστερες οικογένειες των μουσικών στο ν. Καρδίτσας ήταν οι οικογένειες: Νταλάρα, Μπουρλιάσκου, Ζαρκάδα, Καραπατάκη, Ζώτου, Φιλίππου και άλλες.

Με το παρόν άρθρο αρχίζει η παρουσίαση των οικογενειών των λαϊκών οργανοπαϊχτών της Καρδίτσας με πρώτη εκείνη των Νταλαραίων ή Νταραλαίων.

### Κεφάλαιο Α': Καταγωγή - Όνομα

Η οικογένεια Νταλάρα ή Νταράλα είναι από τις πιο παλιές και πιο γνωστές, τόσο στο νομό Καρδίτσας, όσο και πανελλήνια. Η καταγωγή τους ήταν από την Ήπειρο. Το αρχικό τους επίθετο ήταν Βίτσας<sup>2</sup>. Στα μέσα του περασμένου αιώνα, κάποιος πρόγονός τους κατέφυγε στη Θεσσαλία, φοβούμενος την οργή κάποιου ισχυρού Τούρκου, με τον οποίο είχε έρθει σε σύγκρουση. Όπως συνηθίζονταν σε τέτοιες περιπτώσεις, άλλαξε το επίθετό του. Έτσι το Βίτσας έγινε Νταράλας. Κάνω «ταράλα» ή κάνω «νταράλα», σύμφωνα με ιδιωματική έκφραση που συνηθίζεται στα μέρη μας, σημαίνει φεύγω, το σκάω. Κατ' επέκταση «νταράλας» είναι εκείνος που κάνει «νταράλα», που φεύγει, το σκάει.

Ο κυνηγημένος Βίτσας, λοιπόν, υιοθέτησε το Νταράλας (παρατσούκλι που πιθανότατα του αποδόθηκε από τους κατοίκους της περιοχής που εγκαταστάθηκε), θέλοντας ταυτόχρονα να σβήσει τα ίχνη του. Η πρώτη εγκατάστασή του έγινε στα Φάρασαλα, όπου δημιουργήθηκε ο πρώτος πυρήνας της οικογένειας. Δεν γνωρίζουμε το μικρό όνομα του ιδρυτή της, ούτε αν ήταν μουσικός. Αργότερα η οικογένεια μετακόμισε στην Καρδίτσα, κάπου γύρω στην απελευθέρωση της Θεσσαλίας.

Στους εκλογικούς καταλόγους της Καρδίτσας έτους 1882, δεν υπάρχει οικογένεια Νταράλα. Στην απογραφή που έγινε στο Δήμο Καρδίτσας το έτος 1915, η οικογένεια βρίσκεται εγκαταστημένη στην Καρδίτσα. Κατοικούν όλοι μαζί σ' ένα σπίτι, κάπου στη συνοικία Ευαγγελίστριας. Σύμφωνα με πληροφορίες της Πατρούλας, χήρας Αχιλλέα Νταλάρα<sup>3</sup>, οι Νταραλαίοι κατοικούσαν προπολεμικά στα

1. Περίληψη της ανακοίνωσης δημοσιεύτηκε στα πρακτικά του συνεδρίου, που εκδόθηκαν από το σύλλογο των απανταχού εκ του νομού Καρδίτσας καταγομένων.

2. Πληροφορίες Βασίλη Νταλάρα.

3. Η Πατρούλα, χήρα Αχιλλέα Νταλάρα, παντρεύτηκε το 1936.

- 84 -

Αριθμός Πράξης	ΛΗΞΙΑΡΧΙΚΗ ΠΡΑΞΙΣ ΑΠΟΒΙΩΣΕΩΣ	Σημειώσεις
84	Σήμερον την 25 <sup>η</sup> του μηνός Φοβρίου του έτους χιλιοστού εννεακο- σιοστού δεκάτου πέμπτου έμην της εβδομάδος δάρκων και ώραν 11 Π. Μ. έμφανίσθη	Όνομα του έκδουτος
Όνομα και επώνυμον αποβιώσαντος	ένωπιον έμου του Δε. Μασοίρα μεσίτη Αξιόσχου (2) τούτου καρδίτου της Ε. παρχίας καρδίτου Νικηφ. Κουφ. Αρ. Κωσταρίνου	το πιστο ταχτηκόν Ιατρού
Γιώργ. Νταράλα	έτιών 45 έπαγγέλματος έργαστολάι και έδηλώσαν ότι η δέξ. προ ώραν 9 <sup>η</sup> Μ.Μ. εις (1) τήν εργορία Ατ. τώου ημεράς άταβίωσαν (1) ο Γιώργος Νταράλας έπαγγέλματος έργα- ματολάι έτιών 25 έτερον υπ- ρώμος τού Νταράλα. και ώραυ έβεβαιώθημεν περί τής άποβίωσός του συνετάξαμε την παρούσαν πράξιν εν τώ Αιξιαρ- χικώ καταστήματι επί παρουσία των μαρτύρων Αμ. Νταράλας Α. Κουβαίω και Αμ. Νταράλας μεσίτη καρδίτου ήτις άναγνωσθήσαν εις τόν δηλώσαντα και τούς μάστιχας έτεργάση ποκά πάντων και έμου (1) Ο Αιξιαρχος Νικηφ. Κουφ. Αρ. Αξιόχ. μεσίτ. τού Ιωάννης Βασιλ. Δε. Μασοίρα Οι μαρτύροι Αμ. Νταράλας Αμ. Νταράλας	Αρ. Κωσταρίνου
	(1) Τού δήμου ή της Κοινότητος (2) Εις τή χωρίον ή την άνοράν άπειτα (3) Όνομα επώνυμον και κατοικία άποβιώσαντος, έργατος ή άγατος, έπαγγέλμα. (4) Η: έτεργάση ποκά έμού μόνου, τού δηλώσαντος και των μαρτύρων δηλώσαντων έργατος γραμμάτων	

1. Η ληξιαρχική πράξη θανάτου του Γιώργου Νταράλα



2. Παλαιολόγη Καφίτσας, Νοσέμφος του 1943. Στο γάμο του Αντρέη Μπαλιτά, ο φωτογράφος Δημήτρης Τσούτσος (διαφάνεται κάτω δεξιά) έσπρωξε την αυτόματη μηχανή και αποθανάτισε τη σκηνή. Στο κέντρο καθιστοί διαφάνονται οι οργανοποιήτες: Αρχιλλέας Νταλάρας, Μιολί, Κώστας Γοργέλης, κλαφίνο και ο μεγάλος αδικοχμένος του λαϊκού μας τραγουδιού Βασίλης Καραπατάκης. (Φωτογραφία από το αρχείο του Δημ. Τσούτσου)



3. Απεργία σιδηροδρομικών στην Καρδίτσα το 1934. Οι απεργιοί συγκεντρωμένοι μπροστά στο σταθμό Καρδίτσας ή στο απέναντι κέντρο, ετοιμάζονται για γλέντι. Παρόντες και οι οργανοπαίχτες. Από αριστερά: Κώστας Ζέβας ή Ζαρκάδας βιολί, ο γαμπρός του Νικολάου Νταράλα Νίκος Καλαμπάκας κλαρίνο και ο Αχιλλέας Στεργιάπουλος λαγούτο. Φωτογραφία Νικολίου Τσούτσου, από το αρχείο Δημητρίου Τσούτσου.



4. Γλέντι στους Σοφάδες Καρδίτσας γύρω στο 1960. Καθιστοί μπροστά οι οργανοπαίχτες. Από αριστερά Βασίλης Καλαμπάκας (εγγονός του Νικολάου Νταράλα) βιολί, Θανάσης Ζέβας (Ζαρκάδας) λαουτοκιδάρα, Γιάννης Ισούφης (μετά μπαρμπαγιάννης) κλαρίνο.

«Πλαστήρεια», στην οδό Καραϊσκάκη. Πιθανότατα, λοιπόν, το σπίτι αυτό, ήταν εκείνο που κατοίκησε η οικογένεια Πλαστήρα, επί των οδών Γιαννιτσών και Καραϊσκάκη, σύμφωνα με την έρευνα του Φ. Βογιατζή για τα σπίτια διαμονής του Πλαστήρα στην Καρδίτσα<sup>4</sup>. Με την πάροδο του χρόνου η οικογένεια μεγάλωσε και χωρίστηκε, όπως θα δούμε παρακάτω, σε δύο κλάδους: αυτούς που έμειναν στην Καρδίτσα και εκείνους που μετοίκησαν στην Αθήνα.

Τα τελευταία χρόνια το όνομά τους μετατράπηκε από τους ίδιους και από Νταράλας έγινε Νταλάρας, για λόγους ευκολίας στην προφορά του. Έτσι οι περισσότεροι από τους σημερινούς απογόνους της οικογένειας ονομάζονται Νταλάρας.

### Κεφάλαιο Β': Τα μέλη της οικογένειας

Δε γνωρίζουμε από πότε οι Νταραλαίοι άρχισαν να παίζουν όργανα. Στην απογραφή της Καρδίτσας το 1915, γηραιότερος φαίνεται να είναι ο Γεώργιος Νταράλας, γεννημένος στα Φάρσαλα το 1840. Πέθανε στην Καρδίτσα στις 25/7/1915 σύμφωνα με τη ληξιαρχική πράξη του θανάτου του, που βρήκαμε στα αρχεία του Δήμου Καρδίτσας και στην οποία αναφέρεται σαν οργανοπαίχτης. Δεν γνωρίζουμε όμως, τι όργανο έπαιζε. Δεν ξέρουμε ούτε αν ο ήδη αποβιώσας το 1915 αδερφός του Στέργιος, ήταν και εκείνος οργανοπαίχτης.

Γιος του Γιώργου Νταράλα ήταν ο Νικόλαος (Φάρσαλα 1870- Καρδίτσα 9/5/1927). Ήταν οργανοπαίχτης κι έπαιζε λαγούτο.

Παιδιά του Νικόλαου ήταν ο Στέφανος γεννημένος στην Καρδίτσα το 1898, ο Αχιλλέας γεννημένος στην Καρδίτσα το 1909 και η Βασιλική γεννημένη στην Καρδίτσα το 1903.

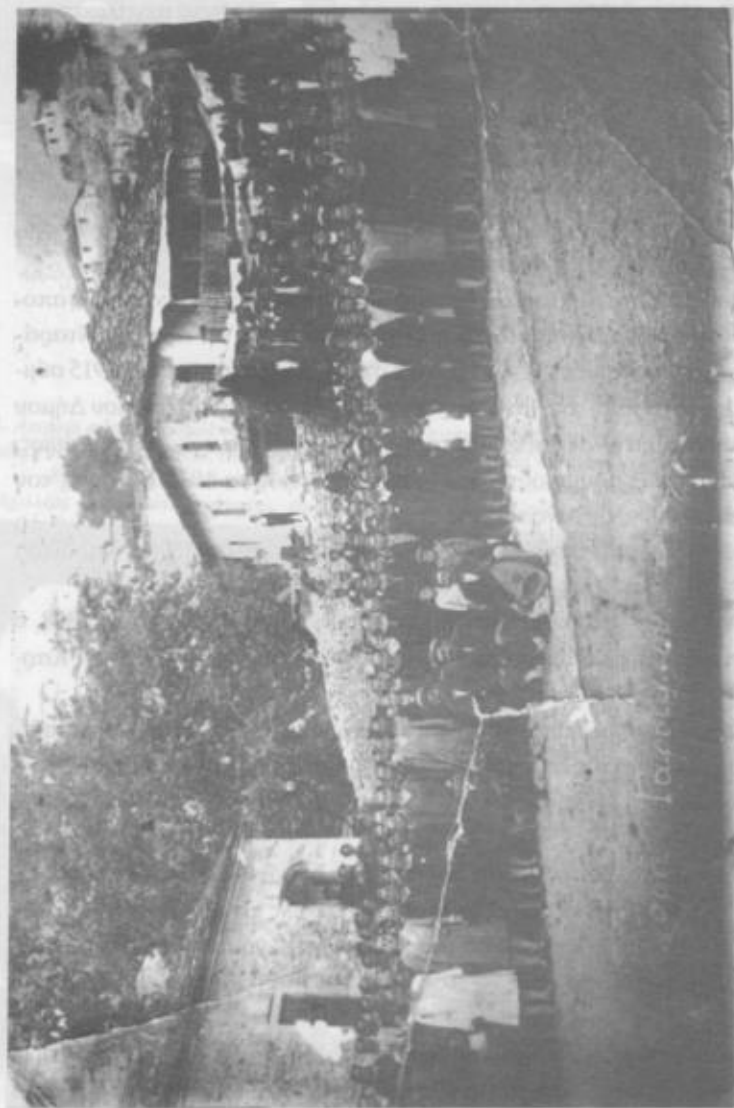
Ο Στέφανος έπαιζε λαγούτο. Δολοφονήθηκε στις 12/3/45 από παρακρατικούς. Παίζοντας σε κάποιο γάμο της οικογένειας Μπουρλιάσκου, τραγούδησε τον ύμνο του Ε.Α.Μ. Το ίδιο βράδυ μόλις γύρισε στο σπίτι του τον δολοφόνησαν<sup>5</sup>. Ο Στέφανος δεν άφησε απογόνους.

Η κόρη του Νικόλαου, Βασιλική, παντρεύτηκε το Νικόλαο Καλαμπάκα (1902-1949), επίσης οργανοπαίχτη που έπαιζε κλαρίνο. Γιός της είναι ο Βασίλης Καλαμπάκας (γεν. το 1930) που ζει στην Καρδίτσα και παίζει λαγούτο και βιολί. Ο γιος του Βασιλή Καλαμπάκα, Νίκος (γεν. το 1956), είναι οργανοπαίχτης και παίζει κιθάρα.

Ο Αχιλλέας Νταλάρας έπαιζε βιολί. Ήταν σπουδαίος μουσικός και εργάστηκε επαγγελματικά στη Δυτική Θεσσαλία για 60 περίπου χρόνια. Εκτός από πολύ καλό

4. Φώτη Βογιατζή, «Χώρος γενήσεως και σπίτια διαμονής του Πλαστήρα στην Καρδίτσα», εφ. *Μάχη Καρδίτσας* 2/6-5/6/1994.

5. Πληροφορίες Πατρούλας Νταλάρα.



5. Η επαφή και η συνεργασία μεταξύ των οργανωσιμωχών της Διετ. Θεσσαλίας ήταν σινηβήτατη. Έτσι ο ελαιοειότης Χρήστος Μπανιάκος (σάτοκος Καρδίτσης), πήρε μαζί τον νεαρό Αγγέλι Νταλάρα και πήγαν να παίξουν στο παλληγιό του χωριού του, το δεκαπενταύροστο του 1930. Μπροστά από το χορό των γυναικών διακρίνονται οι οργανωσιμωχίτες. Από αριστερά: Αγγέλι Νταλάρας, Βιολί, Χρήστος Δημητρούλιος ή Μαλακασσιότης (από το Μαλακασσιό Τριώλιον), Κλάφιο, Χρήστος Μπανιάκος, Κλάφιο, Κοιν. Βλαχεργγέλης ή Καλαντζής (πατέρας του γνωστού προγυνωδιστή Δημοσθένη Βλαχεργγέλη) από τα Τριώλια, Λαριόιτο.



6. Γάμος στο Μάρκο Καρδίτσα, γύρω στο 1970. Η ορχήστρα πάνω στο πάγκο με τις κουρελούδες. Από αριστερά: Αχιλλέας Νταλάρας βιολί, Βασίλης Μπίλας κλαρίνο, Βασίλης Νταλάρας λαουτοκιθάρα, Βασίλης Σισίσης ακορντεόν. Μπροστά τους ένα τραπέζι με τη θήκη του βιολιού και το ταψί για τη «χαρτούρα».

βιολί ήταν καλός τραγουδιστής και σοβαρός στη δουλειά του. Για πολλά χρόνια δούλενε κομπανία μαζί με το Σωτήρη Τσιτσιρίγκα, κλαρίνο και τον Αχιλλέα Στεργιόπουλο, λαγούτο. Παντρεύτηκε την Πατρούλα Παληούρα, που κι αυτή καταγόταν από οικογένεια μουσικών. Ήταν κόρη του Χρήστου Παληούρα (1895-1968) που έπαιζε κλαρίνο και είχε το παρατσούκλι «δάσκαλος» γιατί είχε θεωρητικές γνώσεις μουσικής, πράγμα σπάνιο για την εποχή του. Ο Αχιλλέας Νταλάρας πέθανε το 1985. Δυστυχώς, ο σπουδαίος αυτός καλλιτέχνης, δεν άφησε ηχογραφήσεις σε δίσκους. Προς το τέλος της ζωής του κυκλοφόρησε τοπικά μια κασσέτα, όπου παίζει και τραγουδάει ο ίδιος παραδοσιακά τραγούδια. Ακόμα έκανε μερικές εμφανίσεις στην Ε.Τ. 2, παίζοντας για χορευτικά συγκροτήματα.

Γιος του Αχιλλέα είναι ο Βασίλης Νταλάρας (γεν. 1945) που παίζει κιθάρα και τραγουδάει. Ζει στην Καρδίτσα και παντρεύτηκε τη Βασιλική, κόρη του οργανοπαίχτη Ναπολέοντα Τσιτσιρίγκα (1922-1993) που έπαιζε κλαρίνο. Ο γιος του Βασίλη, Αχιλλέας Νταλάρας (γεν. το 1964) παίζει αρμόνιο και τραγουδάει.

Ο άλλος κλάδος της οικογένειας Νταράλα ξεκινάει από το Στέργιο, αδερφό του Γεωργίου Νταράλα, που όπως αναφέραμε παραπάνω είχε πεθάνει πριν το 1915.





7. Γάμος στον Άγιο Κων/νο Καρδίτσας γύρω στο 1955. Οι ντόνιμοι φεύγουν από την εκκλησία και οι μουσικοί μπροστά παίζουν πατινάδα. Από αριστερά: Αχιλλέας Νταλάρας βιολί, Σωτήρης Τσιτσιρίγκας κλαρίνο, Αχιλλέας Στεργιάπουλος λαγούτο.



8. Πανηγύρι στο Καλλιφώνι Καρδίτσας στις 23/8/ 1956. Οι μουσικοί παίζουν εκστασιασμένοι. Από αριστερά: Αχιλλέας Νταλάρας βιολί, Σοφία... ντίφι - τραγουδί, Σωτήρης Τσιτσιρίγκας κλαρίνο, Γιάννης Αλεξίου βιολί, Αχιλλέας Στεργιάπουλος λαγούτο.



9. Καρδίτσα 1945-50. Ο Αχιλλέας Νταλάρας (δεξιά) με τον πεθερό του Χρήστο Παληούρα, μπροστά στην εκκλησία της Ζωοδόχου Πηγής στην Καρδίτσα, περιμένοντας να τελειώσει κάποιος γάμος.

Στην απογραφή λοιπόν του 1915 συναντάμε τη χήρα του Στέργιου, Κρυστάλλω, να ζει με τους άλλους Νταραλαίους καθώς και το γιο του Χρήστο, γεννημένο το 1880. Ο τελευταίος παντρεύτηκε την Ελένη Κουδούνα και το 1922 εγκαταστάθηκε στην Αθήνα. Εκεί γεννήθηκαν τα παιδιά του Βαγγέλης (1925) και Λουκάς (1927).

Ο Χρήστος Νταράλας έπαιζε βιολί. Το παίξιμό του αποτυπώθηκε σε έναν και μοναδικό δίσκο γραμμοφώνου, που ηχογραφήθηκε γύρω στο 1935 στην Αθήνα. Περιέχει τη μουσική από δύο παραδοσιακά θεσσαλικά τραγούδια: το «Πέρα στον πέρα μαχαλά» και το «Σβαρνιάρα», που χαρακτηρίζεται μάλιστα στην ετικέτα του δίσκου σαν «Εθνικός Ύμνος Θεσσαλίας». Στο δίσκο ο Χρήστος Νταράλας παίζει βιολί, μαζί με το Νίκο Καρακώστα που

παίζει κλαρίνο. Είναι ο μοναδικός δίσκος που ηχογράφησε σόλο ο μεγάλος Νίκος Καρακώστας και που μοιράζεται το παίξιμό του και το όνομά του στην ετικέτα με το Χρήστο Νταράλα. Ο Χρήστος Νταράλας πέθανε στις 2/1/1942. Ο γιος του Βαγγέλης Νταράλας (1925-1980) ήταν κι αυτός επαγγελματίας μουσικός και έπαιζε μπουζούκι. Ο γιος του Βαγγέλη, Γιώργος Νταλάρας (όχι ο γνωστός τραγουδιστής), ζει στην Αθήνα και παίζει επαγγελματικά μπουζούκι.

Ο Λουκάς Νταράλας έπαιζε μπουζούκι. Άρχισε να γίνεται γνωστός γύρω στο 1948. Υπήρξε παράλληλα τραγουδιστής και συνθέτης ρεμπέτικων τραγουδιών. Το πιο γνωστό τραγούδι που συνέθεσε ήταν «Το Βουνό», το 1952. Το τραγούδησαν η Καί-



10. Ελληνικά μπουζούκια στο Μόναχο της Γερμανίας τον Απρίλιο του 1964. Από αριστερά: Γιάννης Αλεξίου (από την Καρότσο) βιολί, Λουκάς Νταράλας μπουζούκι, Τούλα ... τραγουδίστρια, κάποιος πελάτης του κέντρου και Αίκης Σιδέρης (από το Βόλο) ηλ. κιθάρα. Την φωτογραφία έδωσε η Βάγια Αλεξίου χήρα του Γιάννη.



11. Γερμανία, Μόναχο 25/4/1964. Από αριστερά: Λουκάς Νταράλας μπουζούκι - τραγουδύ, Γιάννης Αλεξίου βιολί και κάποιος από τη Μακεδονία ακκορντεόν. Τη φωτογραφία έδωσε η Βάγια Αλεξίου.



12. Οι ετικέτες των δύο πλευρών του δίσκου γραμμοφώνου που ηχογράφησε ο Χρήστος Νταράλας (βιολί), μαζί με τον Νίκο Καρακωστά (κλαρίνο), γύρω στο 1935. (Από τη συλλογή του υπογράφοντα)

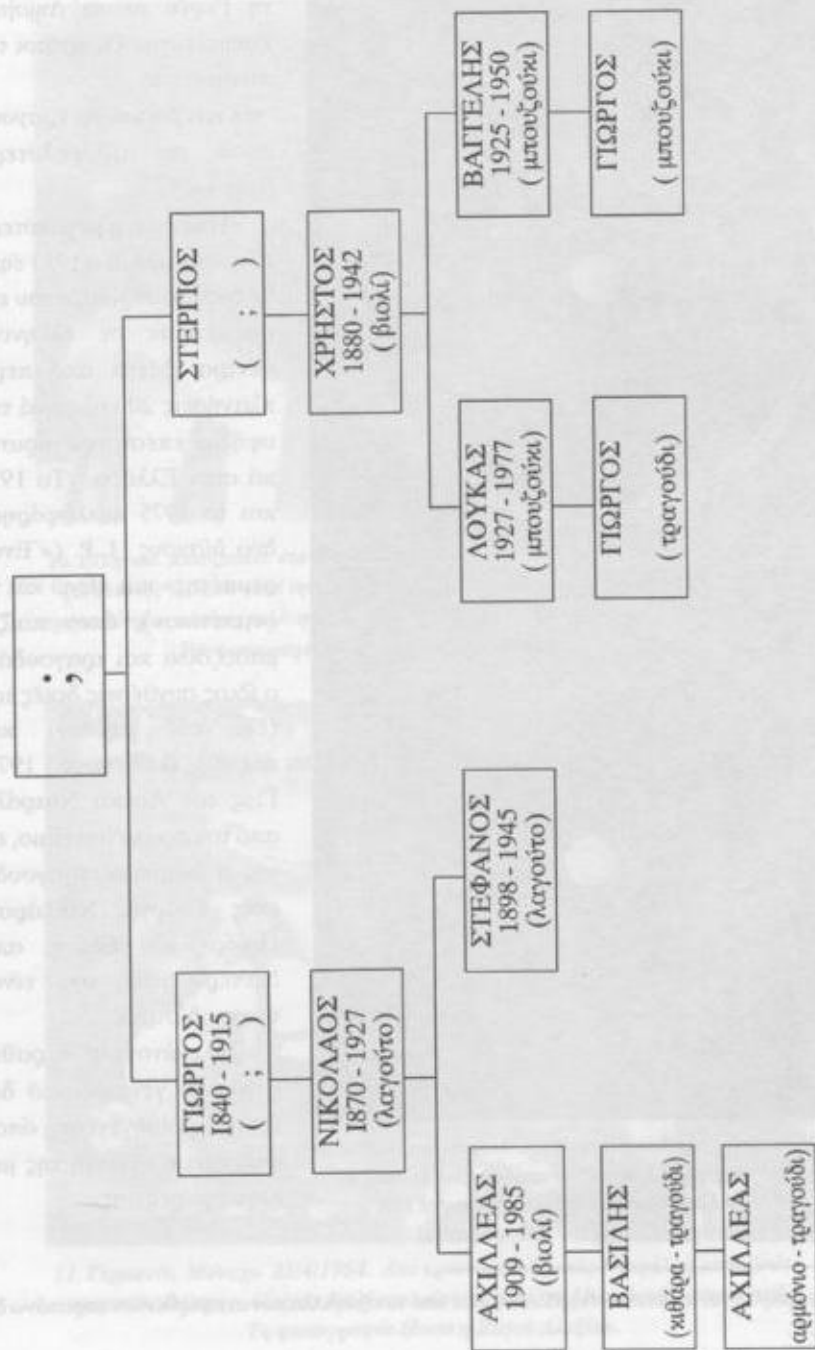
τη Γκρέν με το Δημήτρη Ρουμελιώτη. Οι πρώτοι του στίχοι είναι:

«Θ' ανέβω και θα τραγουδήσω στο πιο ψηλότερο βουνό».

Ήταν και η μεγαλύτερη επιτυχία του. Το 1953 έφυγε στο εξωτερικό, όπου εμφανίζονταν σε ελληνικά κέντρα. Μετά από περιπλανήσεις 20 ετών ανά την υψηλή επέστρεψε οριστικά στην Ελλάδα. Το 1974 και το 1975 κυκλοφόρησε δύο δίσκους L.P. («Ένας ρεμπέτης» και «Εγώ και το ρεμπέτικο»), όπου παίζει μπουζούκι και τραγουδάει ο ίδιος συνθέσεις δικές του (έξι τον αριθμό) και άλλων<sup>6</sup>. Πέθανε το 1977. Γιος του Λουκά Νταράλα από τον πρώτο του γάμο, είναι ο διάσημος τραγουδιστής Γιώργος Νταλάρας. Η κόρη του Ελένη, από δεύτερο γάμο του, είναι τραγουδίστρια.

Τελειώνοντας παραθέτουμε το γενεαλογικό δέντρο της οικογένειας, όπου φαίνεται η εξέλιξη της μέχρι τις μέρες μας.

6. Πληροφορίες για το Λουκά Νταράλα πήραμε από τα εξώφυλλα των αναφερόμενων παραπάνω δίσκων L.P.



13. Το γενεαλογικό δέντρο της οικογένειας Νταλάρα η Νταράλα.



Η ετικέτα του δίσκου που περιέχει το τραγούδι "ΤΟ ΒΟΥΝΟ"

των Α. Νταράλα - Ε. Πρέκα

Τραγουδούν η Καίτη Γκρεΰ με τον Δημ. Ρουμेलιώτη